

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

MID-APRIL EXAMINATION 2024-25

SANSKRIT (119)

Class : X
Date : 16.04.2025
Admission No.:

Duration : 1 Hrs
Max. Marks : 25
Roll No.:

सामान्यनिर्देशाः

1. उत्तरलेखनात् पूर्व प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
2. प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
3. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
4. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।

प्रश्न 1. मञ्जूषातः उचित पदानि चित्वा पत्रं पूरयतु-

5

निम्नलिखित पत्र को मञ्जूषा की सहायता से पूरा लिखें।

भवान् देवव्रत शर्मा स्वगृहस्य समीपं जलसंरक्षणं कर्तुम् इष्टति। एतदर्थं भवान् नगरनिगमस्य आयुक्तं सहायताये पत्र लिखति। मञ्जूषायाः समुचितानि पदानि नीत्या स्वपत्रं पूरयतु भवान्

(i) -----
पञ्जाब-प्रान्तम्
दिनाङ्कः

सेवायाम्,
श्रीमन् आयुक्तमहोदयः

(ii) -----
मोहालीनगरम्

विषयः जलसंरक्षणावं शासनस्य सहायता-यायनम् महोदय,

अहं (iii) ----- सप्तमे खण्डे (सेक्टर) निवसामि। इदानीम् अस्य क्षेत्रस्य जनाः (iv) ----- अनुभवं कुर्वन्ति। भविष्ये अस्याः समस्यायाः (v) ----- कर्तुम् अहं स्वगृहे जलस्य (vi) ----- कर्तुम् इच्छामि अतः शासनस्य (vii) ----- इच्छामि।

भवान् नगरनिगमात् साधनरूपे तकनीकरूपे च यां सहायतां कर्तुम् (viii) ----- अस्ति, कृपया शीघ्रमेव लिखतु। अहं मवताम् (ix) ----- भविष्यामि।

भवतां पचोत्तरं प्रतीक्ष्यमाणः ।

भवदीयः
(x) -----

गृहसंख्या 16, खण्डः-7
मोहालीनगरम्

आभारी, संरक्षणम्, मोहालीनगरम्, समर्थः, देवव्रतः, अत्र, सहायताम्, नगरनिगमः, समाधानम्, जलाभावस्य

प्रश्न 2. मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया 'वर्षर्तौ उद्यानस्य वर्णनम्' इति विषये संस्कृते एके अनुच्छेदं लिखत-

5

मञ्जूषा

सर्वत्र हरीतिमा, वृक्षाः, स्नात्ताः, इव, पतन्ति, पक्वानि फलानि, सर्वत्र जलम् एव, वर्षर्तौ उद्यानम्, गर्तेषु बालकाः, कर्गदनी. काः, पुष्पाणि, स्वच्छानि, यदा-कदा सूर्यः, पुष्पाणां सौन्दर्यम्

अथवा

पञ्चसंस्कृतवाक्येषु मञ्जूषापदसहायतया अधः दत्तं चित्रवर्णनं कुरुत।

(पाँच संस्कृत वाक्यों में मञ्जूषा के शब्दों की सहायता से नीचे दिए चित्र का वर्णन कीजिए।

मञ्जूषा

बसयानम्, अनेके जनाः, बालकाः महिलाः च, उपविशन्ति, द्वौ जनौ, किञ्चिद्, बदतः, सर्वे, जनाः, ध्यानेन शृण्वन्ति, तौ, शिरस्वाणम् धारयतः

1. -----
2. -----
3. -----
4. -----
5. -----

प्रश्न 3. निम्नलिखितं संवादं मञ्जूषायाः सहायतया रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा सम्पूरयत-

5

- सरोजनी - भगिनी मञ्जरी ! अद्य विद्यालये अतीव कौतुहलं कथं विद्यते ?
 मञ्जरी - किं भवती न जानाति (i) ----- ।
 सरोजनी - विद्यालयस्य वार्षिकोत्सवः? मया तु न ज्ञायते । कदा निश्चितं भूतमिदम् ?
 मञ्जरी - (ii) ----- ।
 सरोजनी - आम् । अहं तदा स्वभगिनीं मेलितुम् अमेरिकादेशे आगच्छम् । तदा तस्याः पुत्रः अजायत् ।
 मञ्जरी - (iii) ----- ?
 सरोजनी - स तु स्वस्थो वर्तते । परं मम भगिनी अधुनापि पूर्णतया स्वस्था नास्ति ।
 मञ्जरी - कथम् ? (iv) ----- ?
 सरोजनी - सा स्वाभाविकरूपेण प्रसवं न कृतवती अपितु शल्यक्रियया पुत्रः अजयत ।
 मञ्जरी - अलं चिन्तया । (v) ----- ।

मञ्जूषा

• समयेन सह सर्वं शुभं भविष्यति ।, • त्वं तु तदा अनुपस्थिता आसीः ।, • इयं समस्या आगता ।, • अधुना तस्याः पुत्रः सा च कथम् स्तः ?, • आगामी शनिवासरे अस्माकं विद्यालयस्य वार्षिकोत्सवः अस्ति ।

अथवा

अधः एका कथा लिखिता अस्ति । तस्यां कानिचित् पदानि रिक्तानि सन्ति । मञ्जूषायां दत्तानि पदानि सहायतायै ।

तानि पूरयित्वा कथां पुनः उत्तरपुस्तिकायां लिखत।

(नीचे एक प्रेरक संस्मरण लिखा है। उसमें कुछ पद रिक्त हैं। उन्हें पूर्ण करके संस्मरण को पुनः उत्तर-पुस्तिका में लिखिए। सहायता के लिए मञ्जूषा में पद दिए गए हैं।

- वेदाः के सन्ति ? (i) ----- 'च सन्ति? किं वर्णयन्ति? किं च निरुद्धयन्ति ? एतत् सर्वं प्रत्येकं जनैः ज्ञातव्यं खलु ।
 प्राच्याः (ii) ----- स्वग्रन्थेषु कथयन्ति - "विद् ज्ञाने" इति धातुना वेद शब्दः प्रजायते यस्य अर्थोऽस्ति यः
 (iii) ----- सः एव वेदः । अर्थात् (iv) ----- ईश्वरः स्वकृपया जीवानां कल्याणार्थं चतुर्णां अग्निः,
 (v) ----- आदित्यः अङ्गिरादीनां ऋषीणां हृदये ऋग्वेद (vi) ----- सामवेद-अथर्ववेदाश्च चतुर्णां

(vii) ----- ज्ञानं प्रकटितम् अकरोत् । पश्चात् तदेव ज्ञानम् (viii) ----- अभावात् (ix) ----- केवलं श्रुत्वा एव जनानां समक्षे आगच्छत् अतः तन्नाम (x) -----अपि अस्ति।

मञ्जूषा

सृष्ट्यादौ, कति, वेदानाम्, ऋषयः, परम्परागतरूपेण, वायुः, यजुर्वेद, श्रुतिः, ज्ञानराशिः, अक्षर-लिपि-आदीनाम्
प्रश्न 4 अधोलिखितं पद्यांश पठित्वा निर्देशानुसार प्रश्नान् उत्तरत-

नीचे दिए गए पद्यांश को पढ़ें और निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दें

शारदा शारदाम्भोजवदना वदनाम्बुजे ।

सर्वदा सर्वदाऽस्माकं सन्निधिं सन्निधिं क्रियात् ॥

I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

½X2=1

(i) अस्मिन् श्लोके मुखस्य तुलना केन सह कृता ?

(ii) श्लोके का सर्वदा वर्णिता ?

(iii) कस्य तुलना अम्बुजेन सह कृता ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

(i) शारदा कुत्र सन्निधिं क्रियात् ?

(ii) कीदृशी शारदा अस्माकं समीपे निवासं कुर्यात् ?

(iii) शारदाम्भोजवदना का सर्वदा अस्माकं सन्निधिं क्रियात् ?

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

(i) 'क्रियात्' इति क्रियायाः अत्र कर्तृपदं किम् ?

(ii) 'समीपम्' इति पदस्य कः पर्यायः श्लोके आगतः ?

(iii) 'सर्वदा' इत्यस्य विशेषणस्य कः विशेष्यः श्लोके लिखितः ?

प्रश्न 5. स्थूलपदेषु सन्धिच्छेदम् अथवा सन्धिं कृत्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत- (पञ्चप्रश्नाः)

1X5=5

(स्थूल पदों में सन्धि अथवा सन्धिच्छेद करके उत्तर पुस्तिका में लिखिए।

(1) पावकः ----- + ----- पवित्रं करोति।

(2) गुरवागते ----- + ----- शिष्याः उत्तिष्ठन्ति ।

(3) ग्रामे + अपि ----- जनाः वसन्ति ।

(4) कवी + आगतौ ----- सभायाम्।

(5) पश्य, पश्य रमणीयं भो + अनम् ----- ।

(6) देवोऽवदत् ----- + ----- -रामः मम मित्रम् अस्ति।

----- समाप्तम् -----